

שבת קדש פרשת בהר תשע"א

כל שיש בו מחמשת מיני דגן מברכים עליו בורא מיני מזונות סדרת שיעורים הלכות ברכות – שיעור א'

איתא בברכות דף לו: רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות. והיינו שאף שבעלמא לגבי תערובות של מאכלים שונים אנו הולכים אחרי הרוב או אחרי העיקר, מ"מ לגבי חמשת מיני דגן אף שהם מיעוט בתערובת הם נחשבים עיקר ושאר המאכל טפל להם, ולכן ברכתו היא בורא מיני מזונות.

ונתבאר בגמ' בהמשך הסוגיא דף לט. אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא בורא פרי האדמה, דלפתא דמפשו בה קמחא טפי בורא מיני מזונות, והדר אמר אידי ואידי בורא פרי האדמה, והא דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עבדי לה.

ונקטו הראשונים על פי גמרות אלו שיש להבחין מה מטרת נתינת מיני הדגן בתבשיל, אם מטרתו לסעוד את הלב אזי ברכתו בורא מיני מזונות, אמנם אם מטרתו היא לדבק ולעבות את המאכל, אזי ברכתו היא כברכת עיקר התבשיל כל מין וברכתו.

אלא שישנם מקרים בהם לא מוכרע בצורה ברורה מהי מטרת נתינת מיני הדגן בתבשיל וכפי שדנו התוס' בברכות דף ל"ו: ד"ה כל, גבי מאכל של שקדים הנעשה לחולה, ולכן כתבו שטוב להחמיר לאוכלו בתוך הסעודה. ויש בזה ציורים שונים שיתבאר לקמן.

ויש לידע שלעניין ברכה אחרונה על מאכל שמעורב בו מחמשת מיני דגן יש לבדוק בכל מקרה האם יש במיני הדגן כזית בכדי אכילת פרס, ויש בדין זה פרטים נוספים שיבוארו אי"ה בהמשך.

עוגות גבינה שמעורב בהם מעט קמח

עוגות גבינה שעשויות מגבינה וביצים וקורנפלור ומערכים בהם כמה כפות של קמח, נראה שכיון שאין מטרת נתינת הקמח ליתן טעם אלא לדבק, אזי ברכת העוגה היא שהכל נהייה בדברו.

עוגת גבינה שיש בתחתיתה שכבת בצק דקה

עוגת גבינה שיש בתחתיתה שכבת בצק דקה, יש להבחין בזה בין ברכה ראשונה שהיא במ"מ, כיון שמטרת מיני הדגן ליתן טעם ולסעוד את הלב. ולעניין ברכה אחרונה אם אין בשכבת הבצק כזית בכדי אכילת פרס הרי שברכה האחרונה היא בורא נפשות רבות.

מאכל שמצופה בקמח או פירורי לחם [שניצל]

יש לדון במאכל המצופה בפירורי לחם או בקמח האם ברכתו שהכל נהייה בדברו וכפי שנהוג עלמא, או שמא כיון שפירורי הלחם נותנים טעם טוב בתבשיל ברכתו במ"מ, כדין כל שיש בו חמשת מיני דגן.

ושאלה זו באה כבר בדברי הפוסקים עיין בספר פתח הדבור סי' ר"ח ס"ב, שדן בשאלה של דגים המטוגנים בשמן שהיו עוטפים אותם בקמח, וכתב שברכתם שהכל כיון שהדגים איתנהו בעניייהו והקמח לתשמיש הדגים הוא בא, וכתב שכ"כ גם האור החיים בספר פרי תואר.

ויש לדון ולבאר סברתו מה כוונתו לתשמיש הדגים הוא בא, ועיי"ש שאיירי אף שנתן טעם טוב בדגים.

והנה מובא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שנתן טעם להא שמברכין על שניצל שהכל, והוא משום שצטרת הקמח ופירורי הלחם שלא ידבק הבשר לסיר בשעת הטיגון, ונמצא שעיקר נתינת

ה' מיני הדגן הם לסיבה צדדית, ונמצא שהרי זה כמו שבא לדבק שאינו נחשב לעיקר.

אמנם אפשר לבאר באופן אחר שיש מצבים שבהם מערכים תבלין בתוך אוכל ומטרתו הוא ליתן טעם אבל לא בתורת עיקר המאכל אלא בתורת תבלין בעלמא, ופשוט שאין זה נחשב כדבר עיקרי בתבשיל, אף שלולא שהיו שמים אותו טעמו של התבשיל היה תפל.

ונראה שמה שכתוב בלשונות הפוסקים שה' מיני דגן באים לתת טעם אין כוונתם טעם בתורת תבלין, אלא שבאים לסעוד את הלב ולהיות עיקר בתבשיל, ואז אף שהם מיעוט הם העיקר, אבל אין המכוון שמי שיהיה לו תבלין מה' מיני דגן שישומו מעט מזעיר בתבשיל שהוא יהיה עיקר.

ולכן אף שהקמח ופירורי הלחם משנים את טעמו של השניצל לאין ערוך, מ"מ הם באים בתורת תבלין ולא בתורת עיקר.

סלט ירקות עם קרוטונים

ומן האמור לעיל נלמד שסלט ירקות שמערכים בו "קרוטונים" שברכתם מזונות, אין צריך לברך עליהם כלל, אלא מברך בורא פרי האדמה על הסלט ופותר את הקרוטונים שאינם אלא כתבלין לסלט ודינם ככל טפל שאין מברכים עליו.

מרק עם שקדי מרק או קרוטונים

ויתכן שגם מרק ששמים בו מעט שקדי מרק או קרוטונים וכל מטרתם כעין תבלין ולא באים לשובע נפשו, שדינם כדין טפל ואין לברך עליהם כלל. [אמנם הדבר מתחלק בין טבעי בני אדם ודו"ק].